

Een laatste groet uit de dodentrein

Er zat een beetje modder op de kaart. Geen wonder, want hij was ergens onderweg uit de trein gegooid. Een onbekende vinder met een goed hart deed de briefkaart in 1943 – met postzegel – alsnog op de bus. Het was de laatste krabbel van het joodse echtpaar Dreesde aan Lies Tromp, hun steun en toeverlaat. Ze kwamen nooit meer terug. Hun huis en hun winkel lieten ze na aan Lies.

Lies Tromp uit Wognum was een stoer meisje. Zo had ze het al jong met de pastoor aan de stok gehad omdat ze motor reed. Een vrouw op een motor? Dat hoorde niet, vond de priester in de jaren dertig van de vorige eeuw. Lies trok zich daar weinig van aan. De pastoor mocht zeggen wat hij wilde, maar zij bleef motor rijden. Als coupeuse had ze haar naaiwerk vaak ver buiten het dorp. Daarbij was haar snelle DKW verdraaid handig. Lies is geboren in 1917. Ze was net twintig toen ze bij een kaartavondje bij de plaatselijke veldwachter verliefd werd op een neef van de politie-man. Jan Burkels, heette de jongen. Een Groninger met een baan bij een textielzaak. „Hij logeerde toevallig bij zijn familie. Anders hadden we elkaar nooit ontmoet.” Ze hadden het zó van elkaar te pakken dat Lies in 1941 in Hoorn op de trein richting Groningen stapte. „Ik wilde dichtbij hem zijn. En Jan kende in Roden een echtpaar van rond de vijftig met een kledingwinkelje. Die konden wel een coupeuse gebruiken. Ik mocht er komen werken met kost en inwoning.” Aanvankelijk aarzelde ze even. Want haar nieuwe werkgevers waren joden. En de Duitse maatregelen tegen joodse Nederlanders werden steeds harder naarmate de oorlog voortduurde. Toch was haar twijfel snel voorbij. „Toen ik bij ze ging kennismaken, vond ik ze meteen erg aardig.” Werken bij joden had nóg een pluspunt. „Vanwege de sabbat was ik iedere zaterdag vrij. Dat had nie-

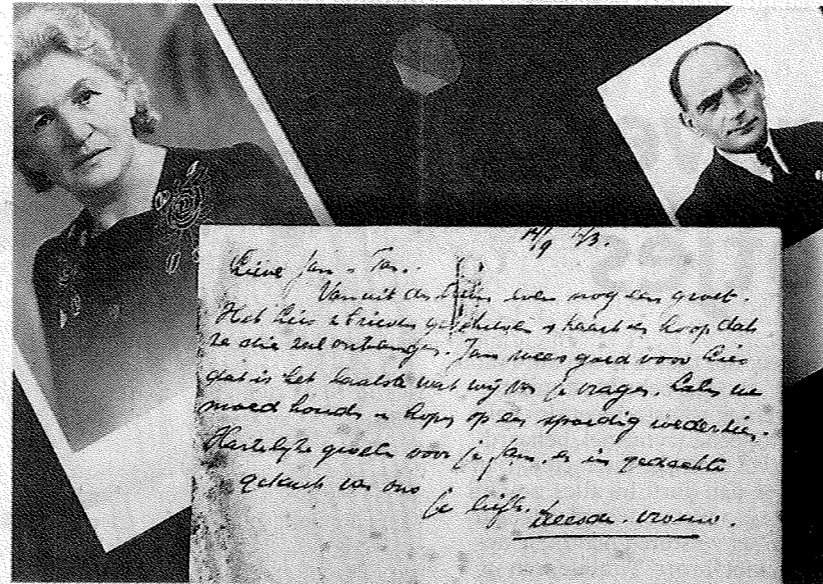
Gestempeld

De verhalenreeks 'Gestempeld' belicht post die een onuitwisbare indruk maakte op de geadresseerde. Aanleiding voor deze serie is de teloorgang van brief en kaart. Die gaat snel want er wordt jaarlijks tien procent minder post bezorgd. Vandaag aflevering twaalf: de briefkaart die het joodse echtpaar Dreesde uit de trein richting Auschwitz gooide.

mand, in die tijd.” De textielwinkel van Betje en Isidoor Dreesde draaide vooral op het netwerk van Betje. Haar man had een baan bij een vleeswarenbedrijf in Groningen, zijn vrouw ging er iedere dag met de fiets op uit om jassen, jurken, knopen en sokken te verkopen in de omgeving. „Als de klant de stof had gekozen, kwamen ze naar de winkel”, herinnert Lies zich. „Daar nam ik de maten op en dan naaide ik de jurk of de mantel pasklaar.” Het echtpaar had geen kinderen, dus 's avonds aten ze met zijn drietjes. Vaak kwam ook verloofde Jan even langs uit de stad. „Die eerste tijd was zo gezellig dat we soms vergaten dat het oorlog was.”

Jodenster

Toch drong de oorlog zich op toen de jodenster verplicht werd en Lies de gele tekens op de jassen van Isidoor en Betje naaide. En nadat het joden verboden werd om naar de bibliotheek te gaan, leende Lies daar de romans die boekenwurm Isidoor op zijn lijstje had staan. Het kwam zo ver dat hij zich moest melden voor transport naar het kamp Westerbork. „Het afscheid was verschrikkelijk. Ze zochten troost in

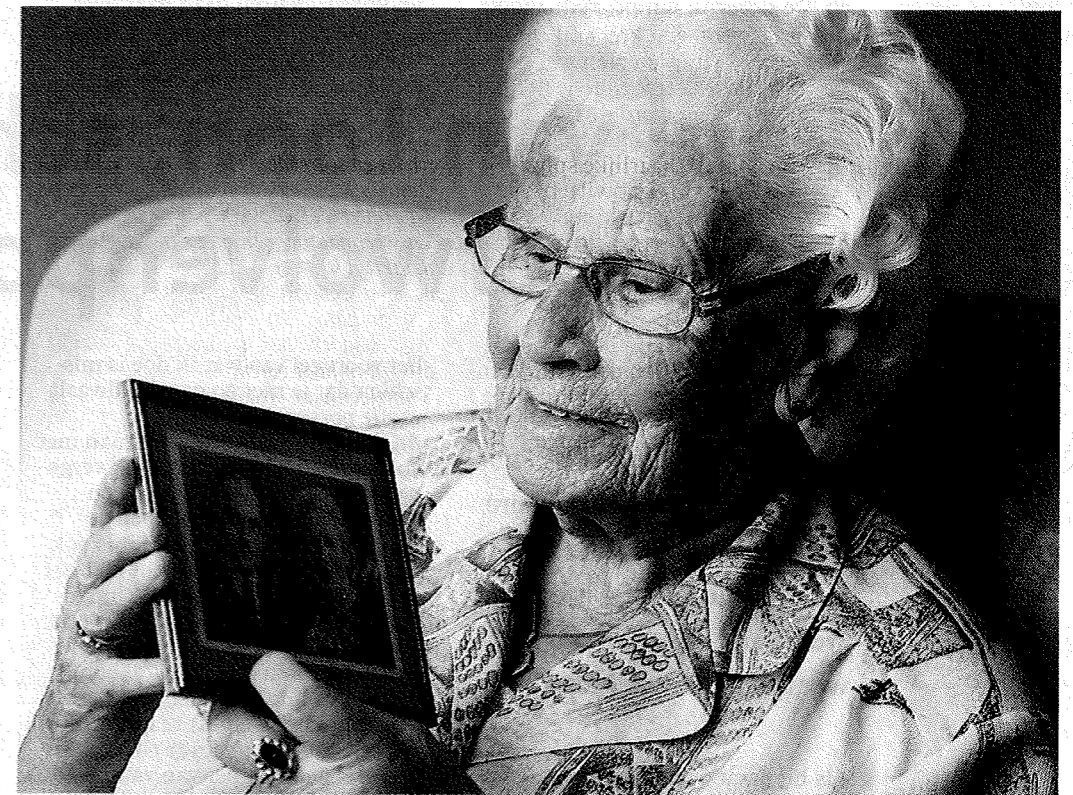

elkaars armen, omdat hij wist dat het verkeerd zou aflopen. Hij vroeg me nog of ik goed voor zijn vrouw zou zorgen.” Eén keer heeft ze hem nog gezien. Op speciaal verzoek van Betje fietste Lies op een zomerse dag met haar Jan uit Roden naar Westerbork. Via-via lukte het ze om met een smoesje naar binnen te komen. „In een vieze barak zat Isidoor bij een stapelbed van drie bedden hoog. Huilend vroeg hij naar zijn vrouw en vertelde hij over het leven in het kamp dat steeds beroerder werd. Het was ontzettend verdrietig om hem daar zo te zien. Al gauw stonden er ook allerlei mensen om ons heen die vroegen of we brieven voor hen wilden posten.” Op de terugweg naar Roden gooiden ze die meegesmokkelde enveloppen zo snel mogelijk in een brievenbus. Kort daarna moest ook Betje zich melden voor transport naar Westerbork. „Ze dacht er nog over om onder te duiken. De avond voor ze werd opgehaald kwamen er nog verzetsmensen om haar daarbij te helpen, maar uiteindelijk koos ze ervoor om bij haar man te zijn.” Ook Lies moest zich melden: bij een stevig verhoor drukte de Ortskommandant in Assen haar op het hart om nooit meer voor joden te werken.

„Ik zei maar dat ik het allemaal niet zo goed kon verstaan en dat ik uit Noord-Holland naar Roden was gekomen omdat ik daar te eten kreeg en een dak boven mijn hoofd had. Toen lieten ze me gaan.”

Vuile was

Hoewel het streng verboden was om kampbewoners te helpen, hield ze contact met het echtpaar Dreesde. „Een bode haalde om de zes weken een zak met hun vuile was uit Westerbork. Ik regelde dan dat het schoon terug ging. Stiekem verstopte Isidoor briefjes in zijn sokken waarop hij schreef hoe het er aan toe ging in het kamp. Ook zat er altijd wel een verzoekje bij of ik iets te eten wilde sturen. Meestal lukte dat wel.” In het najaar van 1943 was het voorbij. Lies hoorde niks meer. Tot ze die ene briefkaart kreeg. Een kaart van Isidoor, geschreven op 14 september 1943. 'Lieve Lies', staat erop. 'Vanuit de trein nog even een kaart. Wees flink, houd je goed en tot spoedig weerziens'. Kort daarna kwam er een brief, die hij nog in Westerbork schreef. 'Lieve Lies en Jan, Waar wij lang voor gevreesd hadden, is bewaarheid geworden en als je deze brief ontvangt zijn wij op reis. Waarheen weten wij niet.'

Lies Tromp: „Hij wist dat het verkeerd zou aflopen.”

FOTO JIFOTO/JAN JONG

Verdrietig om het gemis bleef Lies achter. De winkel en het huis in Roden werden gevorderd door de NSB-burgemeester, zij kreeg onderdak bij kennissen in de buurt. Haar verloofde Jan bood troost en ze vond afleiding in haar werk. Om aan de kost te komen, naaide ze kleding voor verschillende families.

Notaris

Na de oorlog hoorde ze dat het echtpaar Dreesde in het kamp Auschwitz om het leven was gebracht. Bij de notaris in Roden lag een akte waaruit bleek dat Isidoor die donkere bui had zien hangen. Al in juli 1942 had hij een verklaring op papier gezet voor als het mis zou gaan. Hij schreef: 'Lieve Lies en vrienden. Wanneer jullie dit schrijven in handen krijgt, is voor mijn vrouw en mij alles voorbij'. In een keurig handschrift bedankt hij 'voor al het goede en de steun'. En tenslotte: 'Bij de notaris is beschreven dat

alles wat wij nalaten en zich in het huis bevindt voor jou is Lies'.

Lies Tromp en Jan Burkels trouwden en kregen zes kinderen. Bijna tien jaar woonden ze in het huis met de winkel in Roden. Daarna verhuisden ze naar Heerhugowaard en weer later naar Alkmaar. Jan overleed toen hij 65 was. Nu zijn vrouw op 94-jarige leeftijd terugblijkt op de oorlogstijd, zegt ze dat het haar allemaal is overkomen. „Meneer en mevrouw Dreesde waren gewoon aardige mensen. Dus het was logisch dat ik ze hielp.” Ze vertelt haar verhaal in haar kamer in een Alkmaars seniorenhuis. Aan de wand foto's van haar zes kinderen, haar elf kleinkinderen en haar acht achterkleinkinderen. Daartussen een zwart-witportret van het echtpaar Dreesde. Op de kast staat hun zilverwerk, na de oorlog opgegraven uit hun tuin.

JAN VRIEND